

УДК: 371+81'373+82-27

О. В. Прохорова

ЕТАПИ ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ

Прохорова О. В. Етапи інтенсивного навчання усного монологічного мовлення майбутніх хореографів.

У статті порушено питання навчання монологічного мовлення студентів хореографів, виокремлено етапи інтенсивного навчання. Акцентовано на необхідності доведення монологічного мовлення до автоматизму за рахунок виконання тих чи тих вправ. З'ясовано причини граматичної бідності професійно зорієнтованих висловлень. Доведено ефективність використання мовленнєвих зразків, опор і моделей.

Виявлено особливості використання сучасних методів навчання студентів основ монологічного мовлення як невід'ємної складової професійної компетентності майбутніх фахівців. Зосереджено увагу на адекватній організації навчальних занять і запровадженні проєктних видів аудиторних робіт; обґрунтовано доцільність і необхідність розвитку вмінь і навичок іншомовного спілкування у студентів вищих навчальних закладів у сучасних умовах інтеграції та глобалізації освітнього простору й суспільства загалом.

Ключові слова: лексична одиниця, монологічне мовлення, висловлення, сигнальна точка, граматична модель.

Прохорова Е. В. Этапы интенсивного обучения устной монологической речи будущих хореографов.

В статье рассматриваются вопросы обучения монологической речи студентов-хореографов. Акцентируется внимание на необходимости доведения монологической речи до автоматизма за счет выполнения тех или иных упражнений. Выясняются причины грамматической бедности профессионально-ориентированных высказываний. Доказывается эффективность использования речевых образцов, опор и моделей.

Выделяются особенности применения современных методов обучения студентов основам монологической речи как неотъемлемой составляющей профессиональной компетентности будущих специалистов. Высказываются замечания об адекватной организации учебных занятий и внедрение проектных видов аудиторных работ; обосновывается целесообразность и необходимость развития умений и навыков иноязычного общения студентов высших учебных заведений в современных условиях интеграции и глобализации образовательного пространства и общества в целом.

Ключевые слова: лексическая единица, монологическая речь, высказывание, сигнальная точка, грамматическая модель.

Prokhorova O. V. Stages of intensive training of oral monologue broadcasting of future choreographers.

The problem of students' monologue speech training is considered in this article. The need of bringing of the monologue speech to automaticity due to exercises is indicated.

The reasons of grammatical poorness of specialty utterances are shown. The effectiveness of using speech samples, props and models is proved. While studying monologue speech it is important to stimulate with the help of verbal, visual situations. We considered in this work the exercises in which situational approach to the training of monologue speech are being realized. For intensification of the monologue speech training especially at the beginning technical aids can be used. The article deals with the implementation of new modern of monologue and dialogue speech in the training of university students as an important component of their professional competence which is derived with the help of appropriate organization of studies and use of project methods; the grounding of the suitability and necessity of students' foreign language communication in the modern conditions of education integration and globalization.

Professionally-oriented training has a complex structure that combines knowledge of the foreign-language society and professional-oriented society, as well as the professional competence of a specialist on a subject that is being discussed. Note that the accumulation of this knowledge occurs first of all in the native language, and then expands at the expense of a foreign language. Effective formation of skills and abilities of professional monologue broadcasting of choreographer students is realized on the basis of selected educational situations of professionally oriented learning, which are as close as possible to real situations and subject competence of students.

Key words: lexical unit, monologue speech, utterance, signal point, grammar model.

На сучасному етапі розвитку науки та освіти потреба у вивченні іноземних мов не викликає жодних сумнівів. А відтак науковці шукають різні шляхи й підходи щодо успішної реалізації тієї мети, яка передбачена насамперед навчальними програмами. Їх увага зосереджується й навколо такого важливого питання, пов'язаного з інтенсифікації навчання усного іншомовлення. І це цілком закономірно. Адже у програмі навчання до першочергових належить завдання формування професійно зорієнтованих умінь і навичок усного, передовсім монологічного, мовлення студентів, зокрема й майбутніх хореографів.

У сучасній літературі функціонує чимало потрактувань монологічного мовлення, які загалом мають подібний зміст, зосереджують увагу на ключових змістових моментах, як-от: під монологічним висловленням слід розуміти зв'язне мовлення, що складається з низки логічних, послідовно пов'язаних між собою речень, інтонаційно оформлених і об'єднаних змістом або предметом розмірковування. Монологічне мовлення вирізняється не лише логічністю й послідовністю, але й здатністю до планування, відносною неперервністю розповіді, змістовою завершеністю, комунікативною скерованістю.

Логічність і послідовність висловлення виявляється в розвитку ідеї ключової фрази в наступних.

Відносно неперервний характер мовлення пов'язують з тим, що висловлення здебільшого не обмежується однією фразою, а являє собою відповідну надфразу єдність, продукування якої є безперервним, розгортається в часі.

Змістова завершеність і комунікативна скерованість характеризують усне монологічне мовлення з позицій структурної і тематичної цілісності, є обов'язковими складниками комунікативного процесу, оскільки його результати допомагають фіксувати, зберігати та передавати інформацію у просторі і часі.

Продукування висловлень ґрунтується на лексико-синтаксичних схемах, де чітко простежуються складові частини. Навчання монологічного висловлення має проводитися поетапно – від однієї змістової частини до іншої, зі збереженням логіки розвитку думки.

Мета статті – визначити шляхи підвищення ефективності навчання зв'язного професійно зорієнтованого монологічного висловлення студентів-хореографів.

Беручи до уваги напрацювання своїх попередників, зокрема й результати, представлені у психологічних дослідженнях, окреслимо такі основні етапи продукування мовних висловлень:

- 1) етап програмування висловлення;
- 2) етап граматичного структурування й логічного відбору;
- 3) етап реалізації висловлення в зовнішньому мовленні (вихід) [3].

Під етапом програмування розуміють побудову певної схеми, на основі якої продукується мовне висловлення. На цьому етапі виникає задум майбутнього висловлення. Той, хто продукує, подумки розбиває його на змістові відрізки, у яких намагається знайти змістові опорні точки. Далі встановлює зв'язок між цими відрізками і визначає закономірність їх розташування [2].

Програмування висловлення здійснюється на основі внутрішнього коду, який передбачає не тільки вербальні (повні та усічені форми), але й різні образні уявлення або комплекси уявлень, що зазнають складних трансформацій у свідомості того, хто висловлюється. Одиначні слова або образи у згорнутій формі слугують сигналом для розгортання висловлень, а самі сигнали

можуть вибудовуватися в ланцюги наочно-систематичних уявлень і у такий спосіб створювати план висловлення [2; 3].

Попри те, що внутрішнє мовлення є комплексом згорнутих і трансформованих елементів, воно все ж таки є відображенням розгорнутого мовлення. У будь-якому разі під час навчання іноземної мови створення елементів внутрішнього коду на іншомовній основі повинно йти від розгорнутих висловлень і їх згортання до рівня сигнальної точки. Якщо забезпечити процес такого згортання в ситуативних умовах, то сигнальні точки можуть розгортатися як реакція на ситуацію, наявну в умовах реальної комунікації.

На етапах програмування закладаються такі якості монологу, як логічність, послідовність, придатність до планування. Якщо формування елементів програмування відбувалося в умовах реального зв'язку, то в того, кого навчають, формується здатність реагувати на ситуацію, тобто його висловлення будуть вирізнятися комунікативною скерованістю.

За умови чіткого функціонування етапу програмування, висловлення характеризується змістовою завершеністю, компактністю, а послідовність змістових точок дає змогу тому, хто говорить, контролювати хід висловлення, зважати на стратегічну мету висловлення й повідомлення.

Після побудови плану висловлення відбувається вибір слів і граматичне структурування речення. Відповідно, наступний етап передбачає два процеси: 1) вибір лексичних одиниць з пам'яті мовця [2]; 2) побудову з цих одиниць мовного цілого.

На етапі лексичного розгортання відбувається вибір лексичних одиниць і перехід їх із довгострокової пам'яті в оперативну.

Швидкість та оперативність такого переходу залежить від ступеня сформованості лексичних навичок. Адекватність вибору того чи того слова для конкретної ситуації спілкування залежить від набутих умінь і навичок продуцента.

Лексичне розгортання здійснюється паралельно або на основі граматичного структурування, тобто лексичної одиниці, вибрані з довгострокової пам'яті, розставляються у граматичні структури. Останні обираються відповідно до мети ситуації спілкування. Такий вибір можливий за умови наявності певного рівня граматичних навичок і проходження процесу формування цих навичок в умовах стійкого зв'язку з ситуацією. Граматична бідність професійно

зорієнтованих висловлень студентів свідчить про недостатнє «напрацювання» нервових шляхів, пов'язаних із ділянками нейронів, де зберігаються граматичні моделі. У результаті використовується один найбільш «напрацьований» шлях, а тому більшість студентів буде висловлення за однією-двома граматичними моделями.

Завдання подальшого етапу полягає в реалізації висловлення в зовнішньому мовленні. Окрім зазначених факторів, велике значення має ще й ступінь сформованості фонетичних навичок. За умови, що всі навички того, хто говорить, знаходяться на достатньо високому рівні, монологічне висловлення здійснюється неперервно, логічно, послідовно, закінчено у змістовому плані; воно є комунікативно спрямованим, вирізняється лексичним і граматичним різноманіттям.

Задля реалізації описаної вище концепції слід застосовувати професійно зорієнтоване монологічне мовлення й для студентів-хореографів. Під професійним монологічним мовленням розуміємо монологічну промову, яка залежно від ситуацій професійно зорієнтованого навчання може набувати форми або діалогізованого монологу, або монологізованого діалогу. Якщо ситуація спілкування передбачає підготований виступ з доповіддю чи повідомленням, то мова йде про монологізований діалог, спрямований на постпрезентаційне обговорення. Коли ж ситуація спілкування має спонтанний характер, який передбачає виступ і зауваження учасників спілкування, то такий виступ є діалогізованим монологом, що має характер питань-відповідей. В умовах професійно зорієнтованого навчання наявні також ситуації, які не передбачають постпрезентаційного обговорення (наприклад, читання лекцій). У такому разі варто говорити про професійне монологічне мовлення, оскільки воно має такі основні диференційні ознаки, як-от: форму підготованої монологічної промови, чітко структурований виклад матеріалу, його інформаційну насиченість.

Д. Нунан виокремлює дві групи основних ситуацій професійно зорієнтованого навчання за домінуючим компонентом [7, с. 14].

У першій групі ситуацій, де домінуючим компонентом є монологічне мовлення, виокремлено шість видів монологічних промов: 1) теоретико-узагальнюючі; 2) практико-узагальнюючі; 3) ілюстративно-пояснювальні; 4) експериментально-пояснювальні;

5) читання лекційного матеріалу зі спеціальності; 6) невідготоване задалегідь повідомлення.

Друга група, у якій домінуючим компонентом є діалогічне мовлення, охоплює такі види висловлень: 1) дискусія «питання–відповідь»; 2) тематична бесіда на зразок «круглого столу».

Для кожного типу монологічної промови характерні певні ситуації професійно зорієнтованого навчання. Так, наприклад, теоретико-узагальнюючому типові властива ситуація пошуку й узагальнення інформації з різних текстових джерел задля створення найбільш повного уявлення про наукову проблему, яка досліджується; практико-узагальнюючому – ситуація здійснення лабораторних досліджень з обговоренням конкретних прикладів теоретичних і практичних розробок; ілюстративно-пояснювальному – ситуація обговорення, тлумачення й опису схем, таблиць, графіків і діаграм, у яких представлено результати експериментальних досліджень; експериментально-пояснювальному – ситуація опису обладнання та принципів роботи різних пристроїв і приладів, що використовуються під час виконання лабораторних експериментів. Дискусія «питання–відповідь» може виникнути тоді, коли вдаються до обговорення проблем, які доповідач порушив у доповіді. Поєднання кількох ситуацій професійно зорієнтованого навчання може слугувати підґрунтям для проведення тематичної бесіди на зразок «круглого столу» [6 с. 21–23].

Професійно зорієнтоване навчання має комплексну структуру, що поєднує знання професійно зорієнтованого та побутового іншомовного соціуму, а також професійну компетенцію окремо взятого фахівця з питання, яке обговорюється. Зауважимо, що накопичення цих знань відбувається здебільшого рідною мовою, і лише потім розширюється за рахунок іноземної [1, с. 331].

Ефективне формування вмінь і навичок професійного монологічного мовлення студентів-хореографів реалізується з опорою на відібрані навчальні ситуації професійно зорієнтованого навчання, які максимально наближені до реальних ситуацій, і предметну компетентність студентів-хореографів.

Література

1. Гурвич П. Б. Лексические умения, обуславливающие говорение на иностранном языке, и основные линии их развития / П. Б. Гурвич, Ю. А. Кудряшов // Общая методика обучения иностранным языкам : [хрестоматия]. – М. : Русский язык, 1991. – С. 327–343.

2. Основы теории коммуникации : [учебник] / под ред. проф. М. А. Василика. – М. : Гардарики, 2003. – 615 с.
3. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – [2-е изд.]. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
4. Рябова Т. В. Механизм порождения речи по данным афазии : [учеб. пособие] / Т. В. Рябова ; ред. Е. Д. Хомская. – М. : Рос. психол. об-ство, 1999. – 327 с.
5. Теплов Б. М. Психология и психофизиология индивидуальных различий / Б. М. Теплов. – Флинта, 2009. – 640 с.
6. Nunan D. Designing tasks for the communicative classroom / D. Nunan. – Cambridge University Press, 1997.
7. Nunan D. Language Teaching Methodology : A Textbook for Teachers / D. Nunan. – Prentice Hall, 1998.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2017 р.